

la cèrva

Butlletí del Cercle d'Estudis Històrics de Sant Llorenç Savall
Número 16 - juliol de 2011

els pastors

-
- **Reconstrucció de barraques de vinya**
 - **Miscel·lània Llasserenea**
 - **Les llibretes del metge Barriga: Radiografia del poble del 1800**
-

Pastors, metge i barraques

Presentem en aquest número d'estiu un interessant article de l'Albert Vicens sobre el pasturatge, la cria de xais i cabres i l'ofici dels pastors. Sant Llorenç Savall havia estat un lloc de pas del camí ramader que, procedent del Pla de Barcelona i la marina, menava el bestiar al Pirineu i el retornava passat l'estiu a les cledes.

Aquest camí de transhumància, tan important en èpoques pretèrites, estableix el límit sud i llevant del nostre terme municipal, tant amb Castellar del Vallès com amb Caldes de Montbui i Granera.

Altres temes completen la revista: En Jordi Guillemot ens presenta la darrera feina de restauració d'algunes barraques de vinya feta pels actius voluntaris de la secció de barraquisme, i finalment, en Jaume Valls ens acostava a les vivències del primer terç del segle XIX per mitjà de l'estudi de dues de les llibretes del metge Barriga.

Aquest és a grans trets, el contingut d'aquesta revista.

Elisenda Vilardell

Però el fet que ens ha colpit darrerament ha estat la mort prematura, per una ràpida i cruel malaltia incurable, de la nostra companya Elisenda Vilardell. Es un decès que ens commou especialment, perquè L'Eli, llicenciada en filologia i mestra d'adults, era una persona jove i vital, una mare amant dels seus dos fills que, amb el seu company en Joan, havien decidit viure plegats a Sant Llorenç Savall, perquè els agradava i ho volien, entre aquests paisatges incomparables.

La nostra amiga Eli, amb qui havíem compartit vivències i excursions, s'oferi voluntàriament a fer-nos la correcció lingüística dels textos de la revista LACERA, i treia temps de la seva activitat professional i familiar per a regalar-nos la seva valuosa col·laboració. Per això aquest és un editorial que traspua tristesa. Però la joia de viure que l'Eli ens transmetia, aquell somriure que no oblidarem i que s'ha trencat per sempre més, continuarà ben present en el nostre record.

Gràcies Elisenda Vilardell per tot allò que ens vas aportar, i sobretot, per ser com eres.

T'enyorem.

CARRERAS

A l'avinguda Catalunya, 29

Llibres, diaris, revistes, reprografia, targetes de telèfon...

... i tot allò que necessiteu per a estudiar o recrear-vos.

Col·labora desinteressadament
en la difusió de la nostra revista. GRÀCIES

Pastors, ramaders i escorxadors:

Aproximació històrica al món ramader del poble

En anteriors números de la revista hem tractat, des del punt de vista històric, diversos aspectes de la vida tradicional i de les activitats econòmiques que han permès als llorençans sobreviure en una terra tan magre com la nostra. En aquest sentit, vam dedicar un monogràfic al tema de la vinya, tan important temps enrere al municipi, i un altre a les activitats vinculades a l'explotació del bosc. Seguint aquesta línia, ja fa temps que els membres de Lacera teníem al cap la pensada de tirar endavant un article, més o menys extens, que abordés el món ramader del nostre poble, una activitat injustament oblidada als tractats d'història però que, com veurem, tingué certa importància. Acomplint aquest objectiu, avui us presentem aquest treball, fruit de la investigació però també de la col·laboració desinteressada d'en Cisco Pujol i l'Àngel Girón, dues persones que van viure en primera persona les tribulacions del bestiar. A tots dos volem fer arribar el nostre agraïment.

L'ofici més antic

Deixant de banda les habituals segones intencions que amaga la frase, l'ofici més vell dels llorençans fou el de pastor. Si més no, així ho semblen testimoniar les restes trobades a les coves de la part alta del massís de Sant Llorenç del Munt. En el decurs de les diverses campanyes d'excavació realitzades a la cova del Frare¹, al municipi de Matadepera, sortirem a la llum gran quantitat de restes òssies corresponents a animals domèstics, especialment cabres i ovelles, però també bous i porcs. Les restes de fauna salvatge, en canvi, resultaren ser molt escasses. De tot plegat, els estudiosos han pogut deduir que fa prop de sis mil anys alguns grups humans habitaven les coves del massís de Sant Llorenç del Munt dedicats a la ramaderia. Presumiblement, es tractava de pastors que vivien temporalment a les cavitats i que recorrien el territori amb les seves cabres i xais, cercant pastures fresques que sovint arrabassaven al bosc mitjançant la rompuda de les àrees forestals. Amb tota probabilitat, la cova Simanya i les seves veïnes també acompliren aquesta funció, per bé que mai s'ha tirat endavant una campanya seriosa d'excavació que ho pugui corroborar.

La cova del Frare (Matadepera), habitatge dels primers pastors de la contrada

La ramaderia medieval

A partir del segle X, coincidint amb l'expansió del feudalisme, comencem a tenir les primeres notícies documentades sobre el món ramader. Als pergamins del monestir de Sant Llorenç del Munt abunden les referències al bestiar². Recordem que en aquella època els pagesos es veien obligats a satisfer diversos impostos als seus senyors com a reconeixement del domini directe que aquests darrers tenien sobre les terres i masies.

lacera

Butlletí de l'entitat LACERA
(Cercle d'Estudis històrics
de Sant Llorenç Savall)

Adreça postal: C/ Canigó, 15
08212 Sant Llorenç Savall

Any IX, núm. 16
Juliol de 2011

Preu: 3 €

Direcció: Jaume Valls i Vila

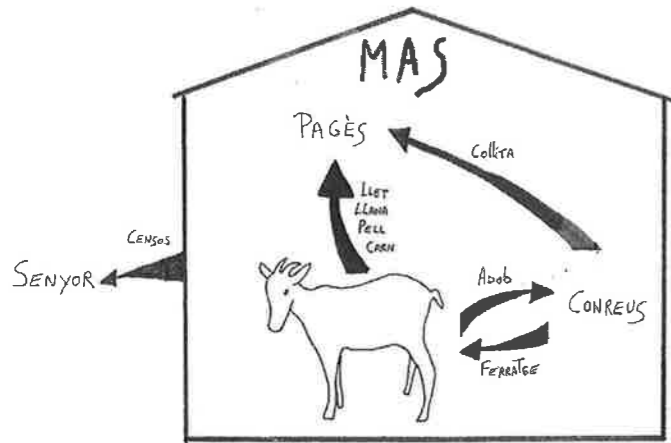
Redactors: Joan Jané, Jaume Valls,
Albert Vicens, Jordi Guillemot

Administració: Albert Vicens, Jordi Guillemot

Fotografies: Albert Vicens, Jaume Valls,
Jordi Guillemot, Arxiu Lacera

Disseny: Joan Valls

Sovint, aquests impostos consistien en la donació d'una part de la collita i, a voltes, d'algun animal. També apareixen referències al bestiar en testaments, vendes i donacions fetes al monestir. L'animal que apareix esmentat més vegades en els documents medievals és la gallina. Això és lògic tenint en compte que al llarg de tota l'edat mitjana es mantingué el costum de fer donacions d'aviram en dates assenyalades. També apareixen, en diversos documents, el porc i el bou. En canvi, no hi ha cap referència explícita a cabres o xais, per bé que en més d'una ocasió es cita l'existència de "bestiar divers".

Al món medieval, la ramaderia no era només una activitat complementària de l'agricultura, era un element més dels complexos engranatges que feien rutil·lar el mas.

A partir d'una informació tan escadussera es fa difícil treure massa conclusions. Això no obstant, sembla evident que la característica més remarcable de la ramaderia medieval a Sant Llorenç era la diversitat. Enlloc s'esmenta l'existència de grans ramats que faci pensar en una especialització. Més aviat sembla que, qui més qui menys, tothom tenia algun animal a casa: un parell de cabres, mitja dotzena de gallines, un porc... a voltes compartint espai amb els humans a l'habitatge. La ramaderia era, doncs, una activitat complementària de l'agricultura, amb la qual estava estretament lligada ja que l'adob que subministrava el bestiar era cabdal per garantir la fertilitat del sòl. La funció dels animals no era només proporcionar llet, ous, llana i, excepcionalment, carn als pagesos, sinó que acomplia una funció ben definida en la unitat de producció que era el mas. Recordem que en aquella època, i fins ben entrat el segle XX, el mas era el pinyol econòmic del món rural, un sistema complex on cada peça encaixava amb les altres amb l'objectiu d'aconseguir l'autosuficiència. En aquest sentit, doncs, el bestiar era una peça més d'aquest trencaclosques.

Per altra banda, la ramaderia medieval va deixar empremta en la toponímia llorençana. La coneguda carena dels Emprius n'és el millor exemple, car s'anomenaven emprius les zones

d'ús comunal, en especial referència als boscos i zones de pastura. De vegades, l'ús inadequat d'aquests camps de pastura generava algunes polèmiques, tal com demostra un document de l'any 1343 segons el qual es decidí multar a tots aquells que fessin mal ús del bestiar a "...la quintana del Soler i al camp del Salou. Es colloquen bans a totes les pastures del castell de Pera referides a tots aquells que tinguin bestiar, menut o gros, de la carrera amunt devers el castell de Pera, la qual carrera va devers Mura"³. A banda de posar en relleu el conflicte per l'ús de les pastures, aquest document ja esmenta l'existència d'un antic camí ramader (carrera o carrerada) que anava de Sant Llorenç a Mura.

Els Emprius, indret on possiblement pasturaven els ramats dels pagesos llorençans.

Ja tenim carnisseria

L'any 1564 el rei Felip II atorgà carta de privilegis als habitants Sant Llorenç Savall, incloent el dret a tenir ferreria i carnisseria pròpies. Ambdós establiments havien estat, fins aleshores, monopoli del senyor del castell de Pera o bé privilegi directe del rei. Amb la concessió del monarca, el nostre poble ja pot obrir les portes d'una carnisseria i administrar-la directament o bé arrendar-la. Malauradament desconexem la situació de l'establiment i quin fou el seu administrador.

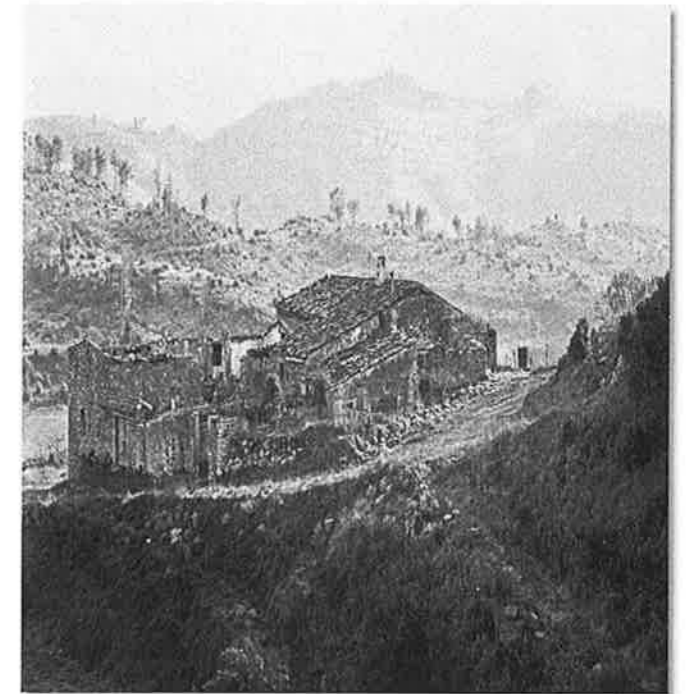
Els primers grans ramats llorençans

Degut a la destrucció de la documentació municipal durant la primera carlinada, no disposem de referències escrites que ens puguin donar alguna pista sobre la situació de la ramaderia a Sant Llorenç al llarg dels segles XVI a XVIII. Això no obstant, cal pensar que la bonança econòmica que acompanyà el període, amb la conseqüent puixança dels masos, va afavorir l'especialització ramadera i, amb ella, l'aparició dels primers ramats importants. Tot i que els masos continuaren amb la seva filosofia autàrquica de "tenir una mica de tot per no necessitar res", alguns pagesos amb iniciativa començaren a acaparar caps de bestiar com a activitat complementària al conreu de la terra. És important remarcar que, a Sant Llorenç Savall, no existí cap mas que es dedicés en exclusiva a la feina ramadera. La baixa qualitat de la pastura no permetia aquest pas. És cert que els masos més acomodats podien tenir ramats de prop de cent caps de bestiar, però el conreu de la terra continuà essent l'eix central que feia rutil·lar l'economia dels masos llorençans. L'especialització ramadera va comportar l'aparició de l'ofici de pastor, tasca que moltes vegades realitzava una persona contractada amb aquesta finalitat que rebia un sou en diners de l'amo. Ramader i pastor esdevingueren, d'aquesta manera, personatges diferenciats: propietari del ramat el primer i vetllador d'aquest el segon.

El moviment del bestiar a través de determinades finques comportava algunes confrontacions entre veïns. L'any 1605 es produí un desagradable enfrontament entre els masos Dalmau i Borrell, ambdós a la vall de Mur, perquè els primers no deixaven que el ramat dels Borrell circulés per un camí que travessava les seves terres. La disputa va acabar, fins i tot, amb algun episodi de violència i la corresponent intervenció del batlle de Sant Llorenç⁴.

Pastures i tractes

Els entorns de Sant Llorenç Savall són magres pel que fa a la qualitat de les pastures. Això obligava al pastor a moure el ramat amunt i avall a la recerca de la millor herba, en una mena de "transhumància" a petita escala. El bestiar restava a cada indret entre un parell de dies i dues o tres setmanes. La Busqueta, La Muntada, La Roca, El Dalmau... cada masia disposava de corrals propis on encabir el ramat itinerant, per bé que no era estrany que els animals fessin nit a l'aire lliure. També s'apropaven a Castellterçol i Granera, on la major altitud i pluviositat afavoreix el creixement de pastures de millor qualitat.

Degut a la seva particular climatologia, les pastures de l'entorn de l'Otzet eren de millor qualitat que les del terme de Sant Llorenç Savall. El ramat de ca la Noia hi pasturava assíduament.

Com podeu imaginar, entre l'amo del ramat i el propietari de les pastures s'establien tractes que beneficiaven ambdues parts. Habitualment, aquests acords comportaven que el ramat podia pasturar als camps que permetés el propietari de la finca a canvi del pagament d'una quantitat en diners o del lliurament d'algun cap de bestiar per part del ramader. Tot i que normalment els tractes s'establien entre ramader i propietari de la finca, no és estrany que el propi pastor acordés directament les condicions amb aquest darrer si gaudia de la confiança de l'amo. En qualsevol cas, els tractes no comportaven la signatura de cap mena de document, sinó que sempre eren de paraula. A la documentació municipal no hem trobat exemplars de contractes d'aquest mena ni tenim constància de l'incompliment de cap tracte ramader. La paraula era sagrada i el seu acatament beneficiava a totes les parts.

Tot i el continu pelegrinatge del bestiar pels masos de la contrada, la pastura llorençana no tenia la qualitat suficient com per mantenir el bestiar a base exclusivament d'herba. Per tirar endavant els animals hi havia dues solucions: bé practicar una transhumància de llarga distància (veure apartat següent), bé complementar la seva alimentació amb farratge i, de vegades, amb cereal. El farratge es recollia a la primavera i es guardava en sitges, degudament premsat, fins que era destinat al consum del bestiar⁵.

nom de transhumància i van estar vigents a diversos indrets de Catalunya fins no fa massa anys. Deixant de banda els desplaçaments de curta distància pels entorns del municipi, el bestiar de Sant Llorenç Savall i de les poblacions veïnes del Vallès seguia principalment dues rutes de transhumància: vers Sant Llorenç de Morunys, al Solsonès, i vers Castellar de n'Hug, al Berguedà. Pels volts de Sant Joan, s'iniciava el camí cap a les muntanyes del Prepirineu. Els ramats dels diferents pobles i cases s'anaven trobant i ajuntant en un gran ramat que podia aplegar milers de caps i, resseguint les carrerades, anaven cap a les pastures d'estiu fins al setembre. Els pastors romanien amb el ramat durant tot el viatge, traginant queviures i utensilis personals. Dormien al ras o bé en cabanes de pedra. Aquesta activitat es mantingué vigent en alguns ramats del nostre poble i en poblacions veïnes fins a finals del segle XIX o principis del XX.

Ramat d'ovelles a Cubelles (Garraf) quan el portaven a pasturar a la muntanya o el retornaven a la plana. Les carrerades estaven perfectament delimitades per evitar que els animals fessin malbé els conreus⁶.

La major part dels camins de transhumància foren traçats a partir del segle XVI i es mantingueren fins mitjan segle XX. Travessaven els municipis mantenint-se allunyats dels centres urbans, resseguint carenes muntanyoses. A partir del mitjan segle XIX, aquests vells itineraris entraren en confrontació amb les noves carreteres. Durant alguns anys, el bestiar tenia preferència de pas respecte els vehicles motoritzats, però amb l'increment del parc mòbil el problema esdevingué insostenible. La polèmica es resolgué definitivament quan es prohibí la circulació de ramats per les carreteres. Això és el que esdevingué a Sant Llorenç Savall l'any 1919, quan el Govern Civil tirà endavant aquesta decisió al poble.

En Francisco Pujol Patau, àlies Camanegra, amb el seu ramat pels volts dels anys setanta. Sota el braç esquerre es distingeix el paraigües, eina imprescindible de tot bon pastor.

Les ovelles es feien criar un cop l'any. Al mes d'octubre s'aparellaven les femelles amb els mascles, anomenats marrans, que fins aleshores s'havien mantingut a banda. Amb mitja dotzena de marrans n'hi havia prou per muntar un ramat de dues-centes ovelles. Aquestes parien una o dues cries en arribar la primavera, al mes de març. A les ovelles que parien per partida doble se'ls prenien una de les cries a fi i efecte que l'altra es beneficiés de tota la llet de la mare. La cria manllevada es lliurava a una ovella que s'hagués quedat sense cries o bé a una cabra que feia el paper de dida.

La selecció de les ovelles que havien de ser sacrificades es feia a ull: les més maques es reservaven per a la cria, mentre que les més magres acabaven tot seguit a l'escorxador. En qualsevol cas, en complir set o vuit anys, edat en la que una ovella ja es considera vella, totes eren sacrificades i destinades al taulell de les carnisseries.

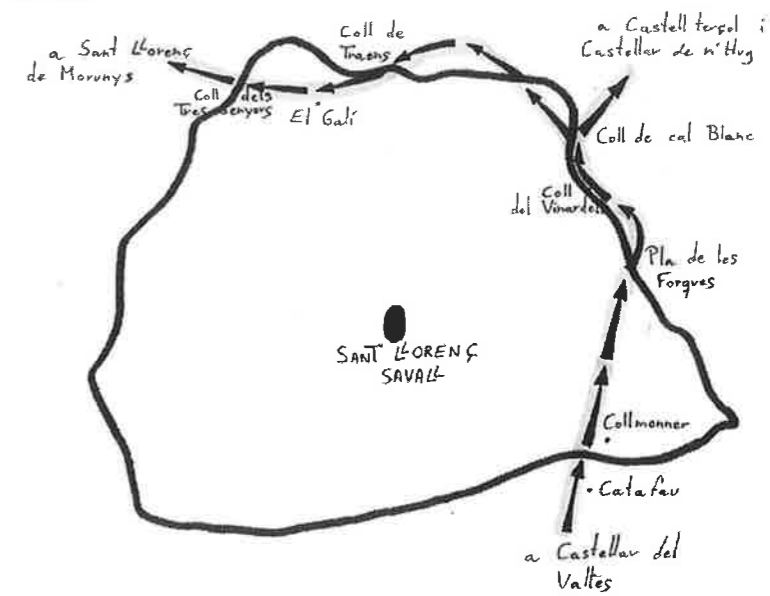
Les carrerades: els camins de transhumància

A resultes de l'especialització, els grans ramats es veien obligats a desplaçar-se pel territori a la recerca de pastures fresques. D'aquesta manera n'optimitzaven la productivitat. Aquests desplaçaments, de caràcter estacional, són coneguts amb el

Les carrerades de Sant Llorenç Savall

En una acta de l'Ajuntament de l'any 1863 apareix la descripció del principal camí ramader que travessava el municipi:

"El camí ramader entra al terme des del pla del Bages pel collet del Balomí, a l'indret del coll dels tres Senyors, en el mas Saladelafont. Continúa pel Bosc Negre, pel mas Gall i per terres de l'Armengol. Seguint sempre la serra, passa pel coll de Traens, travessant el camí de Sant Llorenç a Granera, i d'allí pel pla de Bonell, honor de Salalassera. Entra a Miquel Osul de Granera, seguint el pla de Bonell fins un colletó on deixa el terme de Granera i entra altra volta al de Sant Llorenç Savall fins arribar al collet de cal Blanch, punt on s'uneix al ramal que ve i va a Castellerçol. Segueix aquest camí ral fins al punt de Malgraó, propietat de Llorenç Valls i Valls. Passa pel mas Serra pel lloc de les Costes, per on entra al terme de Gallifa i segueix per dit terme fins el pla de les Forques. Entra altre cop en el terme dins la propietat del mas Serra i passa seguint la serra de la Codina fins a trobar la propietat del mas Collmoner i, passant pel costat d'una bassa que es troba sobre la casa, segueix el camí ral que va a Caldes de Montbui fins la serra de la Jofressa."

Tot i que la descripció està feta en direcció nord-sud, cal recordar que els camins de transhumància, pel seu caràcter estacional, eren bidireccionals: cap el nord a la primavera i cap el sud a la tardor.

Censos ramaders⁷

A partir de mitjan segle XIX, la documentació municipal ofereix nombroses notícies sobre el món ramader llorençà. Els censos de bestiar ens permeten donar un cop d'ull a la quantitat dels diferents caps de bestiar que campaven pel terme:

	Número d'ovelles	Número de cabres	Número de vaques i bous	Número de cavalls	Número d'ases i mules
1865	130	3	18	11	86
1876	70	31	6	3	94
1905	188	99	5	2	98
1910	195	96	8	1	91
1920	224	82	2	13	67
1930	171	93	4	6	82
1940	153	115	6	6	79
1950	151	80	15	6	23

municipi o d'altres poblacions veïnes. La llet era aprofitada només esporàdicament, ja que les cries en depenien per tal de tirar endavant. No hi ha cap notícia, ni oral ni documental, sobre la fabricació de formatges i altres derivats de la llet al nostre poble. Les ovelles eren xollades un cop l'any i, per bé que la llana permetia al ramader un ingrés extra, la seva explotació era gairebé anecdòtica⁸. A les darreries del segle XIX i principis del XX, els principals amos de ramats ovins eren en Pere Rius (70 ovelles), Vicenç Rius (30 ovelles), Valentí Galf (40 ovelles), Antoni Sallent (60 ovelles) i Francisco Dalmau (30 ovelles). En Filomena Roca, per la seva banda, era propietària del ramat més gran de cabres del municipi: uns 80 exemplars. Es tractava, com podem veure, de ramats de dimensions més aviat reduïdes, destinats probablement al mercat local.

Les cabres eren, després de les ovelles, el bestiar més abundant a Sant Llorenç Savall. Degut a la seva versatilitat, aquests animals s'adaptaven perfectament a les magres condicions llorençanes. Se'n aprofitava bàsicament la llet. Sovint es feien servir de dides per a les cries d'ovelles que havien parit més d'un fill.

Pel que fa a la resta de caps de bestiar, les vaques sempre han estat molt poc abundants al poble degut a la seva exigència pel que fa a la qualitat i quantitat de la pastura. Tot i així, la producció de llet de vaca a Sant Llorenç Savall rondava els cent mil litres anuals als anys quaranta del segle passat. Els ases i les mules es van mantenir en número notable fins mitjan del segle XX, moment en que deixaren de ser imprescindibles degut a la mecanització del treball a pagès i el declivi de l'activitat agrícola.

La figura del pastor

Talment una figureta de pessebre, el personatge del pastor ens ve al cap amb indumentària inconfusible: samarra de llana, barretina, sarró, bastó i espadenyes de beta. Però la realitat es correspon amb aquesta imatge només en un cinquanta per cent. La vestimenta del pastor era, per damunt de tot, còmoda i funcional. Camisa de cotó, pantaló llarg, gorra per protegir-se del sol (mai barretina) i calçat resistent (mai espadenyes de beta) n'eren els principals elements. A la mà un bastó i, gairebé sempre, un paraigües de grans dimensions. Al sarró hi duïa el menjar de tot el dia i la bóta de vi. La mitja taronja del pastor la constituïa, com és ben sabut, el gos. Habitualment es tractava de gossos pastors de dimensions mitjanes i peluts, tipus gos d'atura. Eren ensinistrats pels propis pastors i esdevenien instrument imprescindible del seu amo. Un bon gos pastor era un tresor que estalviava molta feina.

Tot i que Sant Llorenç Savall no ha estat mai un poble eminentment ramader, els censos de població ens demostren que l'existència de pastors al municipi era habitual. L'any 1913 hi havia set pastors al poble. El número s'incrementà a nou el 1922 i, d'aleshores ençà, començà a minvar: sis el 1930, cinc el 1950 i dos el 1965 (essent l'Àngel Girón un d'ells).

Pastor a Núria a principis del segle XX. La seva indumentària queda ben lluny de la imatge bucòlica del pastoret nadalenc⁹.

Sarna, verola i altres xacres del bestiar

Tot i que segons el testimoni oral dels entrevistats, el bestiar llorençà solia gaudir de bona salut, en algunes ocasions els animals patien alguna malura. A les actes de l'Ajuntament trobem diverses notícies en aquest sentit:

- 1861: les cabres d'en Vicenç Rius tenen sarna. Obliguen al propietari a tenir-les tancades fins que estiguin curades i li prohibeixen que vengui la llet, considerada contagiosa.
- 1899: el ramat d'en Pere Rius Dalmau té verola.
- 1920: A Mura i Granera hi ha la pesta de la "galosopeda" que afecta el bestiar. S'acorda prohibir entrar al terme bestiar provinent d'aquests pobles.

A banda d'aquestes citacions, la malaltia més habitual que patia el bestiar consistia en la inflamació i podridura de les peülles. També alguna afectació del sistema nerviós apareixia de tant en tant. Els pastors coneixien la solució adequada per a la majoria d'aquests mals, utilitzant sovint tractaments amb plantes remeieres (veure entrevista amb l'Àngel Girón).

Del camp a la carnisseria: el paper de l'escorxadador

Ja hem comentat que el destí final de les ovelles era el taulell de la carnisseria. En aquest darrer graó del cicle ramader, prenien rellevància el paper del professional en sacrificar els animals, l'escorxadador. A Sant Llorenç Savall, fins mitjan segle XIX, els animals eren morts a la via pública, concretament enfront de l'església. Aquesta situació comportava problemes salubres i situacions desagradables quan els feligresos sortien de missa. A resultes de les queixes, l'any 1864 el consistori decidí traslladar l'indret de sacrifici a l'interior d'un habitatge, concretament a casa d'en Josep Altimira, aleshores situada al carrer Rifer, per vuitanta rals de lloguer anuals. Era evident, però, que aquella situació era transitòria, puig la casa de n'Altimira no acomplia el mínim de condicions sanitàries. Fou així que, l'any 1887, s'acordà la construcció d'un escorxadador municipal als terrenys d'en Miquel Ventura Valls, al costat del riu. Les obres les tiraren endavant els paletes Francesc Daví Arola i Joan Cadafalch Olivé, essent inaugurades el 1888. Les noves instal·lacions foren arrendades a Francesc Pujol Valls (cal Quico) per mil cinc-cents pessetes, rebent una pesseta per cada xai sacrificat. L'escorxadador va funcionar gairebé ininterrompudament fins que va quedar obsolet a mitjan segle XX. Aleshores l'Ajuntament adquirí a Josep Daví Poble un terreny de prop de mil metres quadrats situat a la vall Xica. Allí s'hi edificà el nou escorxadador municipal, que començà a funcionar als anys cinquanta, fins que fou definitivament clausurat en encetar-se el segle XXI. El Cisco Pujol Oliveres, de cal Quico, fou el primer i darrer mestre escorxadador que utilitzà aquestes instal·lacions.

En Cisco Pujol Oliveres, de cal Quico, amb el seu germà enfront de la carnisseria de la família al carrer Barcelona, pels volts de l'any 1950.

Capítol a banda mereix el tema de les carnisseries del poble. Tenim notícia de que l'any 1845 en Francesc Genestós era l'arrendatari de la carnisseria, probablement l'única que hi havia aleshores a Sant Llorenç. Justament fou aquest Francesc un dels llorençans que més insistí en la necessitat de sacrificar els animals a la via pública, davant mateix de la carnisseria, per tal d'evitar possibles frau en el tipus i qualitat de la carn. I és que en aquella època qui més qui menys et donava cabra per xai o t'enredava en el pes del producte. Tant era així, que l'any 1876 l'Ajuntament va ordenar que la venda de carn es fes a plaça, amb dues taules separades, una de carn de xai i l'altra de cabra, amb preus ben diferenciats. El problema sembla ser que es perllongà, si més no pel que fa al frau en el pes, ja que l'any 1893 l'Ajuntament es veié obligat a revisar pesos i balances dels establiments.

En encetar-se el segle XX funcionaven cinc carnisseries al poble, regentades respectivament per Llorenç Pujol, Francesc Pujol (cal Quico), Josep Pujol, Josep Rossell, i Felip Bou. De totes aquestes tan sols resta oberta la de cal Quico, que ja supera el segle d'existència.

L'escorxadador vell avui dia.

L'escorxadador nou en una imatge dels anys cinquanta del segle passat, poc després de la seva inauguració.

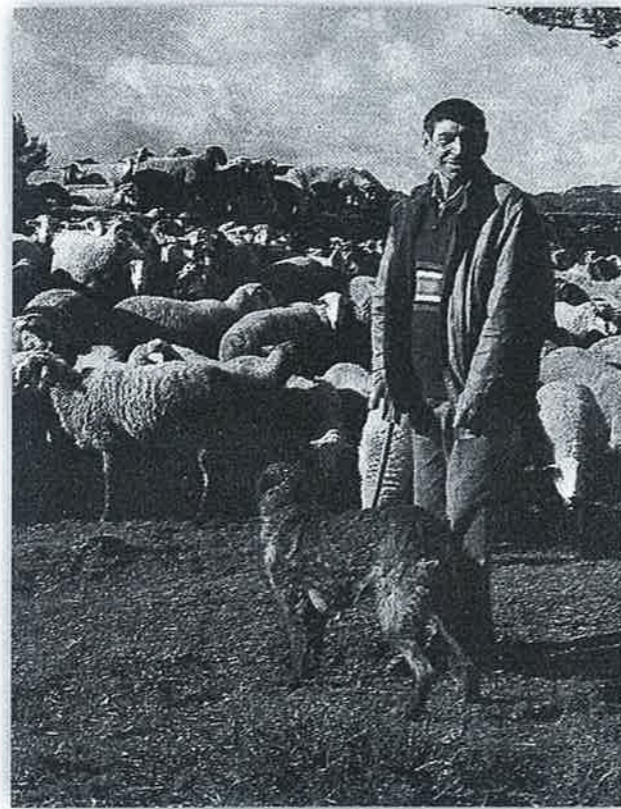
Els darrers ramats

Coincidint amb el declivi de l'agricultura i el món pagès, la ramaderia llorençana ha anat desapareixent en el decurs dels darrers decennis. Als anys seixanta i setanta del segle passat encara hi havia dos ramats de certa importància al poble: el de ca la Noia, que arribà a assolir prop de cinc-cents caps, i del Camanegra, que rondà els dos-cents i que desaparegué tot seguit. A més a més, algunes masies disposaven de grups reduïts de xais o cabres. El darrer gran ramat del poble, el de ca la Noia, deixà d'existir al tombant dels anys noranta.

A mitjan anys noranta tan sols restava un petit ramat de xais a la Roca i un altre de cabres al Dalmau, on l'Àngel Coll i Font n'era masover. Més enllà del terme municipal llorençà, a Catafau, encara hi pasturava un ramat de cinc-cents animals, el darrer ramat important de la zona. Tots ells van desaparèixer a finals dels noranta o durant els primers anys del segle XXI. Avui dia la carn que es ven a les carnisseries del poble prové d'animals que no han tastat l'herba llorençana ni han estat sacrificats a l'escorxador municipal. Els engranatges del mercat de consum han fet poc viable l'activitat ramadera tradicional i l'existència d'un escorxador en un poble relativament petit. Com tantes altres coses, els pastors llorençans han passat a la història.

L'Àngel Girón a la Serra, als anys seixanta del segle passat. Es distingeix el bastó rematat amb un ganxo metàl·lic que feia servir per atènyer les ovelles.

En Joan Freixa Canals pasturant el seu ramat a Catafau. Aquest fou el darrer ramat important de l'alta vall del Ripoll (fotografia d'Antoni Ferrando i Roig)¹⁰.

Albert Vicens i Llauradó

NOTES:

1. Per conèixer millor aquestes campanyes, així com per tenir una visió global de la prehistòria al massís de Sant Llorenç del Munt, val la pena consultar els treballs de l'Araceli Martín.
2. Veure "El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa, Diplomataris dels segles X i XI" de Pere Puig i Ustrell. Barcelona: Fundació Noguera, 1988.
3. Arxiu de la Corona d'Aragó: Arxiu dels Sentmenat (AS-0.288)
4. Arxiu de la Corona d'Aragó: Arxiu dels Sentmenat (AS-0.288)
5. Segons testimoni d'Àngel Girón.
6. Llorenç Ferrer i Alòs: La Catalunya rural abans i ara. Editorial Saga, 2009.
7. Font: Arxiu Municipal de Sant Llorenç Savall.
8. La producció de llana llorençana als anys quaranta del segle passat girava als voltants dels 200 a 500 kg anuals.
9. Llorenç Ferrer: La vida rural a Catalunya. Angle Editorial, 2002.
10. Antoni Ferrando i Roig: "La vall del riu Ripoll". Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.

ANGEL GIRÓN GARANTO, PASTOR

Pardinella (Osca), 1933

L'Àngel prové d'una família amb llarga tradició ramadera. El seu pare ja feia de pastor, allí per terres d'Osca, i els seus fills en van heretar l'ofici. Fins i tot un dels germans de l'Àngel exercí de majoral al Pla de Beret, a la vall d'Aran, aplegant un ramat d'uns catorze mil caps de bestiar. No és d'estranyar, doncs, que quan l'Àngel va venir a Sant Llorenç Savall ja fos un pastor de cap a peus. Va arribar al poble l'any 1963, contractat per en Valenti Rossell a fi i efecte de vetllar pel seu ramat d'ovelles, tasca que va realitzar fins el 1974. Els de ca la Noia tenien, en aquella època, el ramat més gran de la contrada, amb prop de cinc-cents animals partits en dos grups: un a la Serra i l'altre a tocar del cementiri. L'Àngel va convertir-se en un dels dos pastors que vetllaven per aquelles ovelles, esdevenint de seguida la mà dreta d'en Rossell. Era tanta la confiança que l'amo tenia amb el seu pastor que sovint era el propi Àngel qui tancava els tractes amb els propietaris de les finques on portava el ramat a pasturar. L'Àngel recorda episodis ben curiosos de tractes fets sobre el terreny, com el que protagonitzà amb "el Savi", amb qui arribà a un acord a peu dret, al bell mig del camí: cinquanta pessetes l'any per deixar pasturar el ramat a la seva propietat. Dit i fet, sense papers ni firmes. Amb la paraula n'hi havia prou.

Fruit d'aquesta confiança, en Rossell envià l'Àngel a comprar bestiar a les fires ramaderes en diverses ocasions, a Gósol i a Vic. Explica que una vegada trigà una setmana a posar-se d'acord en el preu de compra d'un ramat. Aleshores els negocis requerien el seu temps i l'estira i arronsa del regateig constituïa gairebé un ritual. Calia fixar-se en tots i cadascun dels animals, especialment en la dentadura, ja que aquest és l'únic element que permet saber amb certesa l'edat dels animals.

Com bon pastor que era, l'Àngel va recórrer amb el ramat el terme municipal de dalt a baix: la Busqueta, la vall d'Horta, la vall de Mur, les Marines, Comabella... sempre buscant les millors pastures segons els tractes acordats amb els propietaris de les finques. També entrava al terme de Granera i a Castelletçol, on, segons diu, hi ha la millor pastura de la contrada. De fet, on anava més sovint era a la finca de l'Otzet, a Granera. A cada indret s'hi estava entre tres i quinze dies, tancant el ramat a les corralades de cada finca.

Però on l'ofici de pastor surt més a relleu és quan l'Àngel aboca els seus coneixements sobre el tractament de les malalties del bestiar. De vegades passava que una ovel·la, a l'hora de parir, tenia problemes per expulsar la placenta. Aleshores l'Àngel li aplicava un remei infalible: recollia una branca de ruda i la lligava a la base de la cua de l'animal, provocant la ràpida expulsió de l'òrgan. Pel que fa a les malures pròpies de les peülles del bestiar, l'Àngel ho tenia ben clar: una neteja a fons i un rentat amb aigua de farigola, que desinfecta i fa miracles. També per tractar la sarna tenia la solució. Encerclava el mal amb el popular "ZOTAL", un potent desinfectant que aleshores s'utilitzava per a la neteja de la llar, i el mal desapareixia al cap de pocs dies. La pega negra, obtinguda a partir de la destil·lació de les teies de pi, era un remei ideal per adobar els ossos trencats. El tractament consistia en untar el membre fracturat amb aquesta substància i immobilitzar-lo amb unes canyes. Per al que no tenia remei era pel que ell anomena "amorra", una malura del sistema nerviós que feia embogir les ovelles de tal manera que es passaven el dia girant sobre elles mateixes. També calia parar molta atenció amb el tipus de pastura, ja que si aquesta era massa verda i no s'estava a l'aguait podia passar que les ovelles s'inflexin fins a rebentar. Aquest problema es podia solucionar picant la panxa dels animals afectats amb olierca (*Helleborus foetidus*) o bé fent-los beure oli o llet amb bicarbonat sòdic.

És ben sabut de tothom que tot bon pastor ha de tenir un ajudant inseparable: el gos. L'Àngel recorda haver tingut alguns gossos excel·lents. Els ensinistrava ell mateix, sobre la marxa, i sempre d'un en un. Comenta que, si en tenia més d'un al mateix temps, s'entorpien l'un a l'altre. Recorda amb especial estima el "Pardo", un gos que en una ocasió va marxar, tot sol i de nit, a cercar una ovel·la perduda que acabava de criar. Les va fer baixar a la Serra, mare i filla, empenyant la cria a cops de morro. En això de recuperar ovelles perdudes l'Àngel hi tenia la mà trencada; en diverses ocasions havia sortit de nit a cercar-ne alguna d'esgarriada. Fins a les Marines havia baixat a les fosques a buscar-ne alguna de desorientada! I és que l'Àngel s'estimava l'ofici de pastor i tenia cura dels animals com si fossin propietat seva.

Reconstrucció de Barraques

A més d'ampliar el nombre conegut de barraques de vinya catalogades dins la propietat de La Serra, el grup local de pedra seca Ballestar ha restaurat dues barraques més. La imponent barraca 197 i la veïna 195, situada només a 90 metres una de l'altra. La volta de la barraca 197 ja era esfondrada els anys seixanta, probablement a causa de l'erosió d'una pedra del muntant. La llinda, tot i que encara a lloc, va haver de ser substituïda per una altra de nova perquè presentava esquerdes que ens feïen témer el pitjor. Seguint el patró de la zona de La Serra, aquesta barraca aprofita uns grans blocs basals que li fan de fonaments sobre els quals es va bastir la resta de la construcció, en el que pensem que havia de significar un estalvi de feina i diners. A l'interior podem contemplar una postada (gairebé un armari!) on s'hi guardava el beure fresc a l'estiu, gràcies a l'orientació nord que li va donar el constructor. Aquesta barraca, que anomenem 'de la bassa' perquè això és el que va aparèixer desbrossant els volts, ha estat tot un referent per a la secció, donat que per poder alçar de nou la llinda i altres blocs molt pesants que havien caigut, vam usar per primer cop un trespeus fet amb puntals de 4 metres i també un ternal que ens va cedir molt amablement el Ramon de can Brossa. (Continua a la pàgina següent..)

B-197. Vistes frontal i lateral

Barraca B195. L'abans i el després

B197 (El ternal, 'ternasco de can Brossa')

Aquest avenç, a més d'allargar la vida de les nostres espatlles, ha estat també un referent pels nostres mentors de Castellar, que vist l'èxit també l'han fet servir per a la seva barraca gegant catalogada no. 18, a tocar i per sobre del km 11 de la carretera que ens uneix. Oli en un llum. En el futur, aquest 'invent' ens permetrà ambicionar la restauració de barraques de major envergadura.

Pel que fa la barraca 195, de l'heura esporgada' la tasca es presentava més tranquil·la, donat que després de netejar d'heures la barraca, es tractava de refer tres parts esclavissades del contrafort, bo i desenterrant moltes de les pedres caigudes qui sap quants anys fa. Ha estat una molt bona pràctica de resituar les pedres al seu lloc, talment com fariem en un trencaclosques (però no ens enganyem: sempre, sempre acaba faltant-nos pedra!). A l'entrada de la barraca hi hem afegit un pedris exterior per a poder prendre el sol i fer meditació Zen.

Els que estiguen interessats a apadrinar alguna barraca o a participar d'aquesta activitat, ens trobareu cada diumenge final de mes a la font de l'Aixeta. Us hi esperem!

Jordi Guillemot

"CISCO" PUJOL OLIVERES, ESCORXADOR

Sant Llorenç Savall, 1935

magre i que les ovelles, d'habitud i per necessitat, acabaven menjant gairebé qualsevol cosa.

Un cop l'any, pel mes d'octubre, feien criar les ovelles. Disposaven de tres marrans per muntar unes vuitanta femelles, que parien pel març. En arribar al mes de juny també les xollaven, per bé que els donaven molt poc per la llana. El que realment valia diners era la carn, que venien a la seva botiga. La llet també l'aprofitaven, tot i que era un producte secundari. Un aspecte ben curiós és el del formatge. Tot i que de vegades es feia mató a partir de la llet, en Cisco no té constància que ningú del poble hagués intentat mai elaborar formatge, fos d'ovella, de cabra o de vaca.

Quan en "Cisco" complí dinou anys, el seu pare va decidir deixar de tenir ramat propi i dedicar-se exclusivament a l'ofici d'escorxador i carnisser, amb l'ajut del seu fill. A partir d'aquell moment cada any compraven els xais i els engreixaven a casa, darrera la carnisseria, fins que els mataven al vell escorxador per oferir-los a la clientela. En Cisco recorda que sovint acompanyava el seu pare a sacrificar animals a altres poblacions veïnes, especialment a matar porcs a Castellar del Vallès. Durant un temps, també es dedicaren a la compra-venda de pells per a pelletteries. A l'escorxador del riu mataven tot el bestiar dels propietaris llorençans. En Cisco recorda que a ca la Noia és on tenien més xais. Pel que fa als porcs, qui més qui menys en tenia algun a casa, engreixant-lo fins que era l'hora de sacrificar-lo. També hi havia algun ramat de cabres, les quals, a banda d'aprofitar-ne la llet, eren utilitzades com a dides de les ovelles petites quan les seves mares naturals no donaven abast. A cal Boter i cal Jep també hi havia algunes vaques, però aquesta mena de bestiar sempre fou molt minoritari a Sant Llorenç. Curiosament, en aquells temps el bestiar rarament patia malalties. Tan sols la sarna i algun brot de "galosopeda", especialment en porcs, trastocava la salut dels animals.

Als anys cinquanta del segle passat s'inaugurà el nou edifici de l'escorxador. En Cisco fou la primera persona que sacrificà un animal a les noves instal·lacions i també la darrera. En encetar-se el segle XXI, les estrictes disposicions sanitàries el van obligar a plegar. D'aquesta manera desaparegué un dels oficis amb més història del poble i s'estroncà la tradició familiar dels Pujol com a escorxadors.

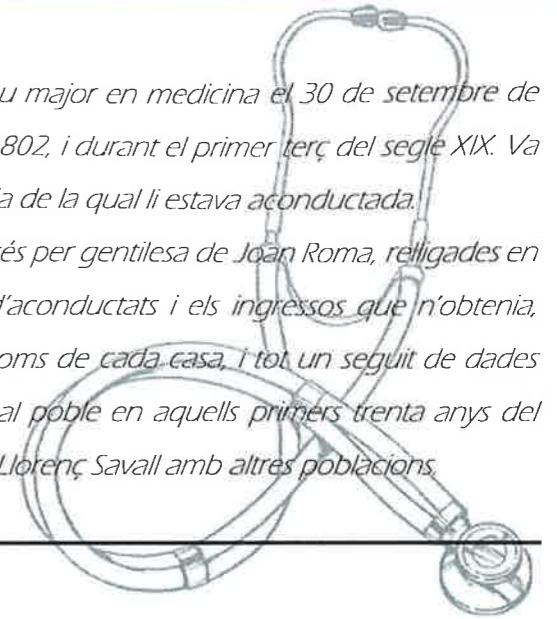
Corrien els darrers anys del segle XIX quan l'Antònia Mundet Estefanell, de cal Paraire de Granera, va venir a Sant Llorenç a treballar de minyona a la Roca. Allí va conèixer en Francesc Pujol Valls, que feia de pastor del ramat d'aquesta masia. La coneixença va acabar en casament i, encara sota els efectes de la lluna de mel, la jove parella va obrir una carnisseria pròpia al poble, primer en un indret que no hem pogut determinar, però de seguida al carrer Barcelona. D'aquesta manera nasqué "cal Quico", un negoci familiar que ha anat passant de generació en generació. Quan va arribar el moment, en Francesc va cedir la botiga al seu fill Llorenç Pujol Mundet, i aquest va fer el mateix amb el seu primogènit, en Francisco Pujol Oliveres. Avui dia són les filles d'aquest, la Margarita i la Maria, les que tiren endavant la carnisseria. Ja han passat, doncs, quatre generacions per aquest negoci secular, un dels més antics del poble.

En "Cisco" recorda que a partir dels catorze anys ja va començar a ajudar al pare. Aleshores tenien un ramat d'ovelles propi i ell era l'encarregat de guardar-les. Es va passar cinc anys fent de pastor, amunt i avall amb els animals que, quan arribés l'hora, acabarien al mostrador de la carnisseria. En aquella època tothom volia que el bestiar s'apropés a pasturar a les seves terres, ja que els excrements eren matèria excel·lent per adobar els camps. La Busqueta, les Oliveres, la Roca...cada masia tenia el seu corral propi i les ovelles de cal Quico es desplaçaven de casa a casa en cicles d'entre una i tres setmanes, segons l'estat de les pastures de cada indret. Tot i així, en "Cisco" reconeix que la pastura llorençana era molt

Una radiografia del poble del primer terç del segle XIX
Les llibretes del metge Barriga

El Doctor Josep Barriga i Sala, nat a Badalona, i graduat de grau major en medicina el 30 de setembre de 1801, va ser un metge que exercí a Sant Llorenç Savall des de 1802, i durant el primer terç del segle XIX. Va tenir cura de l'assistència mèdica de la població i entorns, la majoria de la qual li estava aconduïda.

A partir de les dues llibretes manuscrites a les quals hem tingut accés per gentilesa de Joan Roma, relligades en pergami, on anotava acuradament els actes mèdics, les llistes d'aconduïtats i els ingressos que n'obtenia, obtenim un cens prou acurat de la vida quotidiana, amb els renoms de cada casa, i tot un seguit de dades curioses que ens permeten aproximar-nos a les formes de vida al poble en aquells primers trenta anys del segle XIX, quan encara no existia carretera que comunicés Sant Llorenç Savall amb altres poblacions.

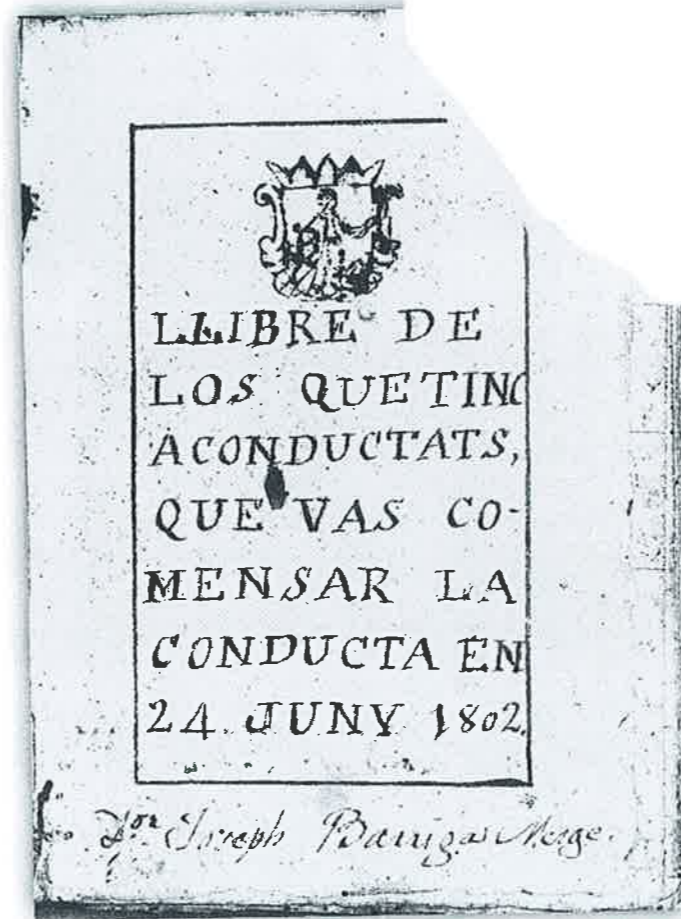

El llibre d'aconduïtats

He pogut consultar dues de les seves llibretes, però segons explica Esteve Busquets i Molas en el llibre "Entre vinyes i telers" (1) el doctor Barriga havia redactat altres llibretes manuscrites, a les quals no he tingut accés.

La primera d'aquestes llibretes porta per títol "Llibre de los que tinc aconduïtats que vas comensar la conducta en 24 de juny de 1802" (2), i s'hi relacionen els caps de casa del poble i el terme. En general només hi figuren els homes, amb alguna excepció (llavors el renom es feminitzava). Els fills emancipats rebien el nom de Xics.

Transcriu aquesta relació respectant l'ordre d'inscripció i la grafia original amb acotacions entre parèntesi () en lletra cursiva. Els noms escrits en negreta corresponen als masos.

Dr. Joseph Barriga i Sala

Pagesos de la Vall d'Horta (i de la vall de Mur) (12 masos)

Antoni Dalmau Se aconduí a 29 de juny de 1802 i paga 9 cortans (*quartans*) de xeixa.
 Jaume Daví id. i paga 8 cortans de mestall
 Francisco Roca Juny de 1802. 12 cortans de xeixa.
 Ignasi Oliveras 25 desembre de 1802. 8 pesetas (*pesetes*) (1).
 Miquel Farell i Carné del Marquet de les Rocas. Juny de 1802. 5 pesetas i 2 cargues (*càrregues*) llenya.
 Francisco Farell i Carné a Comadran. 11 de mars (*març*) de 1804. 5 pesetas
 Josep Vilet y Brossa 25 desembre 1802 7 pesetas.
 Salvador Torras y Romeu 26 desembre 1802 9 pesetas.
 Jaume Puigdomenech masover de la Muntada. 9 gener 1822. Del millor blat que collirà, portat i curull. 4 cortans.
 Marc Torras en Pregona a 15 de maig 1807 Del millor blat que collirà 6 cortans.
 Francesc Torrens, masover del Rusiñol (*Rossiñol*) Dia 9 octubre 1831 mastay (*mestall*) 5 cortans
 Miquel Ossul, masover del Rusiñol, dia 29 juny 1834 4 pesetes si no tenen criatures.
 Joan Musterni masover Agramunt 1822
 Valentí Rosiñol
 Ramon Gibert y Agramunt

Sufragània (és a dir Sant Feliu de Vallcàrcara) (15 masos i 1 de Granera)

Manuel o Maria Teresa Ginescà (*Genescà*) 24 de juny de 1802 10 cortans de mestall
 Isidro/ Francisco Saladelafont 29 de juny de 1802
 Llogari Gall a 29 de juny de 1802 o una cortera de bon mastay (*mestall*) o rojal
 Pere Gall al Caubó 29 de juny de 1802 : 9 pesetas
 Adjutori Sala (*Assera*) y Vilatersana 29 de juny de 1802 10 cortans de mastay.
 Feliu Comas 29 de juny de 1802 10 cortans de mastay.
 Segimon Armengol 15 agost 1824 de mastay una cortera i van les consultes.
 Carlos Vilet Mañosa 29 de juny de 1802 : 4 pesetas
 Miquel Salallasera a Cal Blanch Borni. A 29 de juny de 1802 : 5 pesetes.
 Rafael Ollé masover de la Salallasera A 6 de juliol de 1827 de mastay: 3 cortans.
 Sebastià Santamans masover del Valumí A 1 de setembre de 1821 de mastay: 3 cortans.
 Pau Vila al Vilardell 17 gener 1826 de xexa : 5 cortans.
 Macià Sallent... a Mesquita Dia 9 de gener 1831: de xexa (*xeixa*) 5 cortans curulls.
 Josep Caixach masover de Salallasera 11 de juny de 1832 de xexa 4 cortans.
 Aleix Torra 8 abril 1832 de mastay: 8 cortans.
 Bartomeu Sala : el Salamó Dia 29 juliol de 1832 de xexa 6 cortans.
 Josep Vilatersana 29 juny 1802
 Macià Llogari

La Serreta (8 masos)

Francisco Brosa en Comabella En Juliol 1818: 3 cortans xexa o 3 de mastay. 3 ptes i mitja.
 Joseph Ginescà: el Manueló, en Ponsfarré. 10 d'agost de 1824. 3 ptes.
 Joseph Serra. Gener de 1807, de xexa 6 cortans.
 Catarina Cot y Busqueta 24 de juny de 1802 9 pesetes. Se ha a 9 cortans de bon mastay.
 Joseph Robira: Moliner del Agell : 27 setembre de 1803. 3 pesetas.
 Joan Altimira masover de Collmoné. 23 setembre 1804, de xexa 4 cortans.
 Jaume Torras : el Negre 5 d'abril de 1807, de rojal 4 cortans.
 Jaume Vila masover de la Jofresa 20 desembre 1821 de blat gros curull i portat.
 Joseph Prunés en la Jofresa 15 gener 1832: mastay 5 cortans.
 Thomas Sallés : el Barrohé 3/1805
 Francesc Padrós, masover de la Jofresa 1811

Dins la vila

Aquí el Doctor Barriga ens fa una relació per carrers del nucli urbà amb els renoms amb que foren coneguts els caps de casa. Es curiós observar com alguns d'aquests renoms perviuen encara dos segles després.

Carrer de Sant Antoni (10 cases)
 Andreu Daví dit El Paella
 Joan Domènech: El Xic del Valumí
 Joseph Giravent: El Xic del Rei
 Silvestre Valls: el Padrinet
 Joseph Armengol
 Josep Lloveras : El Curema
 Llorenç Cot i Comas : El Llorençó
 Pantaleon Argemí
 Francisco Oliver o Oliveras : el Franciscasso
 Llorenç Arola: El Muretà

Carrer de Sant Feliu (36 cases)
 Martí Daví: gendre de l'Enrich
 (Isidre) Joseph Vilatersana: el Valls
 (Joan Valls . Escaiola) .Domingo Valls: El Escaiola
 (Pere) Ramon Tintiñà
 (Joan) Llorenç Camrubi : El Managueta
 Fermí Puigdomènech: El Groch ;
 Gregori Puigdomènech : L'hereu Groch
 Joseph Bruach : el vell Jesús.
 Andreu Bruach : l'hereu Jesús o el Sant Pare
 Quirse Codina: El Garsa
 Mònica Sagalés: La Gateta
 Joseph Alavedra: el Músic
 Gabriel Rifer: el Xic Quirset.
 (Fèlix) Sever Daví: El Sever de més amunt.
 Francesc Daví : Altre Sever.
 Gabriel Rius: el Mig Senyor
 Maria Rius: La Mig Senyor
 Ramon Serra : A Ca la Paula
 Josep Ginescà: El Manueló. Pau Ginescà : El Xic Manueló
 Joseph Comas: L'Oncllet
 Anton Munt: Mestre de cases
 La viuda Millió
 Thomas Lloberas: La Hermaneta
 Josep Garriga: El Jepet. El gendre del Casanoves
 Miquel Caba

Joan Riera: A ca la Paula
 Joan Riera: El Garsa
 Joseph Espalter: El Ponis
 Josep Armengol: L'Ossets.
 Agustí Clapés
 La viuda del Peret del Micó (?)
 Isidro Leonart: El Bufó
 Mateu Font: gendre de la Paseta
 Joan Ginescà
 Gabriel Casanovas: El Viscahi
 Francisco Ossul: Gendre del Pauet

Raval (32 cases)
 Pere Marquet
 Joseph Salarich: Gendre del Cap Blanc
 Ramon Sala: El Cap Blanch
 Francisco Ossul: Gendre del Pauet
 Pau Bigas: El Pastó
 (Llorenç) Jaume Espalter: El Gorreta
 Gaspar Sala: El Cúa d'ase
 Josep Casas: El tres diners
 (Josep) Magí Armengol: El cordé Lluís
 Miquel Solà Farré, Joan Solà: El Cléricu
 Pau Clapés: El Casanovas
 Pau Rovira
 Antònia Valls i Robí
 Joseph Salvó: Lo Serdá
 (Joan) , Josep Valls: El Joanet
 Pere Parera: Sastre
 Joseph Sors: El Josepó
 Anton Vilatersana : El Bagantí
 Melcior Crusella
 Melcior Cadafalch: El Cagaire
 (Quirse) Isidro Dalmau: El Camas
 Gabriel Rius: El Bieló
 Jaume Rius, corder
 Miquel Cot i Comas
 Mariano Borrell: El Fiol
 Joseph Daví: El Sabater
 A Ca l'Andreu
 Pere Pla y Serra: El Raymundo
 Joan (Llorens) Rius i Arola : El Calderé
 Joan Serra: El Parayre
 Gaspar Sala: El Jan Gras

Carrer Nou (30 cases)
 Joan Serra: el Parayre
 Pau Bruach: A Ca l'Andreu
 Miquel Cortés: El Matoné
 Francisco Agell: El Padrinet ; Esperança
 Agell, vídua: La Padrineta
 (Josep) Andreu Gotés: Sastre
 Benet Marcet: El Demià
 Miquel Genescà: El Noi de la Madrona
 Jaume Borrell: El Mastegay
 Isidro Costa
 Francesc Comas: dit el Manuel
 Gabriel Solergibert: El Miulas
 Llorenç Otzet: El Constansó
 Jaume Mirapeix
 Sever Daví: Ferrer
 Casa Joseph Espalter
 Pau Busqueta
 Llorens Busqueta
 Joan Oliver: El Sac de paya
 Jaume Pobla: A cal Vicent
 Joseph Sallarés: El Cusí
 (Joan) Pau Ginescà . Fuster
 Llorenç Oliver: El Tinot
 Joan Ubàgols: El Pilé
 (Pau) Jaume Rius
 (Joan) Joseph Cadafalch: El Comadran
 Francisco Lladó: El Pascol de baix
 Joan Riera: El Príncipe
 Llorenç Gotés: el Damià
 (Francisco) Llorenç Lladó: El Pascol Cucut
 Joan Ginescà: el Madrona

Plaça (12 cases)
 Ramon Agell
 Don Ventura Fortuny
 (Josep) Jaume Riera: El Sabater
 (Joan) Josep Rovira: el Bolets
 Josep Borrell: El Fullaraca
 (Josep) Vicens Cot: el Pau Valls
 Esteva Valls: el Jaumira
 Josep (Ana) Rovira: El Camps
 Magí Puigmartí: Sastre

Anton Valls del Pou
Simeón Caba

Carrer de Vic (13 cases)
Pere Valls i Agell
Francisco Oliver: Menescal
La viuda Renodí . Pere Rovira: El Renodí
Llorenç Borrell: El Ros Fiol
Gabriel Rius: el Bieló
Francisco Rius: El Millió ; Josepa Rius: La Pona Miliona
Agustí Borrell
Pere Riera: El Pere sabater
(Joan) Magí Daví: el Muixí
(Joan) Francesc Casanovas: El Biscahí de Cau
Francisco Ventura: El Bord del Tintinyà
Francisco Oliveras: El marit de la santa
Cayetano Salvó: El Xic Serdà

Carrer de Baix (29 cases)
Francisca Agell, vídua. Joan Valls
(Francesc) Agustí Serra
Gabriel Rifer: teixidor de panyos
Mariagna, vídua: La Ferrera; Llorenç
Espalter: el Ferrer Negre
(Anton) Jaume Valls: El Bonich
Joan Brosa
Francesc Torras
Pere Rovira: El Panxa
Maria Borrell ; Miquel Casals teixidor de panyos
Pere Turull: Fideuer
Isidro Armengol: El Busigué
Francisco Rovira: El Bonaparte
Joseph Salvó: Fill del Serdà
(Pere) Miquel Rovira: de la Volta
(Ramon Valls i Serra) Josep Valls: el Pauet
(Josep) Silvestre Rovira: el Silvestre
La vídua del Peret del molí
Josep Sors: El Ranxero
Anton Artigas: el Cua d'Àse
Joseph Ginescà
(Quirse) Joan Dalmau: el Bon Home
Isidro Riera: el Pega
Joseph Munt: el Punyalet
Jaume Marquet
Agustí Rusiñol: fuster
Anton Torra: el Jorba
Anton Ubàqols: el Petit

Rvd. Mossèn Aleix Carreras Rector
Jaume Marfà

Carrer de dalt de Creu de Pedra (34 cases)
Francisco Picañol: El Noi del Molí
Valentí Oliveras: el Cap Xic
Pere Riera: el Pere Sabatè
Llorenç Riera: El Llop; Francesc Soler
Francesc Bigas
Feliu Caubó: el Saleta
Francesc Sallés: El mestre Barrohé
(Josep) Pere Prat: el germà del Rector
Josepa Cot vídua; Ramon Cot: el Corder de la Busqueta
Miquel Cot: El Marrà de la Busqueta
La Senyora Rosa Lladó
Joseph Viñas: Cistaller
Francisco Daví: el Bieló del Muixí
Joan Torra: Las Niñas
Francisco Valls: el Xic Co
Joseph Solà: El Ploraire
Jaume Valls: Mestre
Jaume Santllehi: El Sant del Fluviol
Pau Rovira: El Ritxotxo
Llorenç Rovira: El Garbat del Ritxotxo
Magí Pujol: El Xic Jan del Magí
Gregori Solà: Lo Ermità.
Pau Daví: El Verdader
Joan Ventura: El Mercató
Climent Valls: El Xic Ros
Rosa Farell: La Pallarda (vídua de Pallart)
Quirse Daví: El germà del Sabater.
Llorenç Santllehi: Flequer. El Sant fas Doblas
Joan Pujol: El Jan del Magí
Joseph Pujol: Lo hereu Jan del Magí.
Antoni Torra: Gendre del Ritxotxo.
Anton Patau: Gendre del Jan del Magí
Thomàs Gotés
Thomas Valls: el Xic Ganàncies

Carrer del mig de Creu de Pedra . Ara
Carrer de Barcelona (40 cases)
(Miquel) Llorenç Cot i Pregona: El Busquetó
(Anton) Josep Dalmau: el Franciscó
(Joan) Pau Ossul
Jaume Valls: el Aiguadé
Llorenç Valls: el Maria Rosa
(Francesc) Pere Rius: el Sacav (Secai)

Francisco Casanovas: El Viscahí
Pau Casanovas: el Biscahí de l'Ascensió.
Llorenç Mirapeix
Llorenç Cot: el Nichols
(Jaume) Francisco Vilatersana: el Feliu
Jaume Solà
(Quirse) Joseph Valls: el Ros
Ramon Gibert y Agramunt: El Martri.
(Sever) Ramon Gotés
(Domingo) Jaume Rovira y Rusiñol: el Fanguet
Miquel Serra y Pla
Llorenç Vilatersana: el Miquelillo
(Pere) Llorenç Clapés: El Sastre de Granera.
(Llorenç) Joseph Oliver: el Bocapudent
Enric Domènech
Ramon Sala
Isidro Daví: El Hermano.
Sever Daví: el Savi
Magí Ollé: el Garrofa
(Llorenç) Joan Daví: el Verdader
(Llorenç) Pau Crusellas: el Pet de Ca.
Joan Cot, Corder: El bon tros
Jaume Artigas: El cúa d'ase.
Llorenç Clapés: El Ora pro nobis.
Francesc Mañosa: el Fió
Thomas Valls y Gotés: el Andreuet
Isidro Guell: el Sadurní
Jaume Soler: Gendre del Sadurní.
Joseph Armengol: El mosso del rector
Llorenç Rovira: el Xic Ritxotxo
Joan Serra, de cal Serra de la Iglesia
Catarina Riera y Gotés: la vella Gotesa
Joan Sala: el Janet de Vilatersana
Pere Turull: Fideuer

Carrer de Baix de Creu de Pedra .Carrer del Camp (24 cases)
(Josep) Joan Vilatersana: el Poy
Andreu Pobla: el Calsó
Joseph Rifer, teixidor de panyos
Joan Vilatersana i Solà: El Calsó ; el Cara de Ferro
Joan Torell: el Basta
Miquel Farell i Carner: El Miqueló del Marquet.
Ramon Brosa
Pere Pla y Serra: El Raymundo.
Francisco Oliveras: Germà del Cap Xic
Andreu Rusiñol: Fuster

Joan Altimira: El Bastida
(Llorenç) Josep Armengol: El Ponet ;
Margarida Armengol: La Poneta
Jaume Oliver: el Xic Corbas
(Aleix) Pau Mañosa: el Sant Xuxo
Joseph Sallarés: el Tipostol, Tipostos
(Gregori) Joan Solà: Lo Hermità
Josep Daví: El Batllosera
Josep Carner: El fuster del Padre
Jaume Ponsa: El gendre del Magí
Isidro Oliver: El Corbas
Francesc Mañosa: el Fió
Gaspar Sala, mestre: El Xic Paté
Joseph Pujol: l'hereu del Jan del Magí

Travesia de la Creu i Carrer del Calvari (17 cases)
Francisco Griera: El Grill
Joseph Sors: El Xic Sors. El Josepó
Narcís Sors
Gregori Mañosa: El Carnestoltes
(Thomas) Jaume Valls: el Thomas
Ganàncies
(Ramon) La Viuda Tintiñà
Jaume Pobla
Gabriel Casanovas: El Xic Viscahi

Vicens Rius: el Xic Secai
Narcís Sors
Llorenç Rius: el Senyor (Señó)
Magí Pujol: El Xic del Jan del Magí.
Jaume Ponsa: el Tereseta
Isidro Oliver: el Corbàs
Gaspar Sala: el Paró
Jaume Cot: el Soldat de la Busqueta
Joseph Carner: El Fuster del Padre
Joseph Costa: Marit de la Busqueta

Costa del Rifer / Carrer del Rifer (8 cases)
Theresa Ginestós: El Manó
Anton Artigas: Lo hereu Cua d'ase.
Joan Sastre: el Perruca
(Josep) Rosa Caubó
Pau Rifer, teixidor de panyos.
Llorenç Rifer: el Quirset
Jaume Cot : El soldat de la Busqueta
Valentí Jo: teixidor

Costa del Rifer / Carrer del Rei (6 cases)
Magí Salamó: El Fió.
Joan Giravent : El Rey
Llorenç Agell
Quirse Daví: el germà del sabater

Fermí Puigdomènech: el Groch
(Ramon) La Viuda Tintiñà

Sot d'Ubàgols
Miquel Ubàgols
Jaume Mas
Joan Mañosa: a Cal Gros
Jaume Basas: El Gudayol
(Martí) Marc Sallent
Ramon Crusellas, masover d'Ubàgols
Valentí Torrespallas: La Garbada
(Gravada)
Jaume Petit y Roura

Mas Riera de Sant Sebastià
Miquel Ollé: El Miqueló, el Xechi
Jaume Torras: El Negre
Vicens Mumbrú, fuster: el Cintet
Francisco Codina: El Bisbe
Esteve Padrós: Lo Estevet
Jacinto Torras: el Salvi
Francisco Ventura: El bort de las Elias
Margarida Ubàgols

Aconductats forans

El Dr. Barriga tenia aconductats i visitava malalts d'altres poblacions properes com La Ferreria i el nucli de Gallifa, Granera, Matadepera, Sant Feliu del Racó, Sant Sebastià de Montmajor (terme de Caldes de Montbui),

Dels treballs i els dies

A banda d'aquest cens de clients en el poble i el terme que referència 291 cases i una quarentena de masos habitats, les llibretes dels comptes aporten diverses informacions molt interessants de la vida quotidiana en aquell Sant Llorenç de primers segle XIX.

Molts dels aconductats en no poder pagar la conducta en efectiu treballaven a compte de la hisenda del metge. El Dr. Barriga ho descriu com "los que han vingut a treballar a desquiti de les conductes". A tall d'exemple reproduïm aquestes aportacions en treball personal o en espècies: Així llegim que "amb el Francesc Comas dit Manuel, del carrer Nou, hem passats comptes i queda a deure i d'aquí endavant

pagarà de conducta dos jornals sense la vida i jo li donaré un porró de vi per cada jornal. L'abril de 1832 vingué a sembrar lo cànem, se feia la vida". "Amb lo Sever Valls, dit Andreuet, hem passat comptes i queda a deure 4 anys"; "L'Andreuet vingué a trencar pedra al Torrent Bó los dies ..."

"Pau Busqueta vingué a fer parets al Forat d'en Parer"; "El Punyalet vingué a cavar"

En Jaumet de la Miliona m'ha entregat una lliura de canes.

Del Joseph Rifer, teixidor de panyos, he rebut quatre pams de panyo negre a raó de 14 ptes. la cana, que valen 7 pesetas.

Altres pagaments: "Xic Quirset, un sac de trumfas", "del Cúa d'ase he rebut mitg tuxó", "de Cal Torretas he rebut una arroba i mitja de calç i 460 rajoles"; "de Joseph Valls dit Ros he rebut una cuartera d'ordi que val 8 pessetes"

"El Xic Sever del carrer Sant Feliu vingué a cavar dos dies. Se feia la vida i guanyava 1'5 pta". "Francesc Soler dit lo Llop vingué a fer la barraca del torrent Bó ", "Pau Xacó vingué a tragar teia". De Joseph Valls, dit Ros, de Creu de Pedra he rebut dos duros francesos. De la dona del Pla he rebut mig duro en quartos

Els Comptes del Doctor Barriga

Anotava els moviments de comptes acuradament. Aquests fóren alguns proveïdors:

Miquel Basté em vengué tres lliures de mel a 11 quartos.
Lo Llop vingué a podar i se feia la vida
Al Bonhome se deuran 10 camins de calç de mitja peseta el camí
Al Galí se deuran 160 maons i 420 rajoles
Al Jaumet de la Miliona se deuran dos quadrats
Joan Serra de Creu de Pedra vingué a fangar a l'Armengol
Del Príncep he rebut una cuartera de favons a 10 pessetes.
Del Damià nou garberes de palla
El Llop dos pals d'olivera
A Cal Ramon de plaça dos remitgs d'olives
A Cal Marit el dia 26 d'octubre hem premsat 3 portadoras de xapa
L'Anton Vilatersana vingué la tarda del dia 27 a enabagonar a Ponsferrer

Altres anotacions interessants son aquestes:

"Per fer un gec de gin o altre roba de 3 pams d'ample necessito 12 pams de roba". El Sastre Damià feu unes mànigues pel gec del Vicens i un gipó de vellut per la Margarida. Va eixamplar les mànigues d'un gec i feu unes calces al Vicenç. La Quima del sastre dos o tres dies que havia caigut la conducta vingué que se volia descondectar, dos dies després venint de la Roca lo sastre me digué que ell no se tenia per descondectat que era com antes. Vingué a fer lo gec el 12 de juliol de 1834 pel Vicens.

"Cànem que he donat a filar en 1833 a Cal Blanch"

"Obres de la nostra casa i Cal Joanet. L'Andreuet començà a trencar pedra el 13 cde febrer de 1832. Lo seu matxo començà de traginar pedres el dia 14 i el nostre matxo els dies 15 i 16. La pólvora era nostra i d'ell.

Collites i oficis

Les llibretes ens il·lustren de les diferents classes de cereals que es conreaven com el blat en les varietats de xeixa, mestall i rojal o l'ordi. També esmenta el cànem, les truffes (patates) i els favons i, naturalment, les tasques de la vinya.

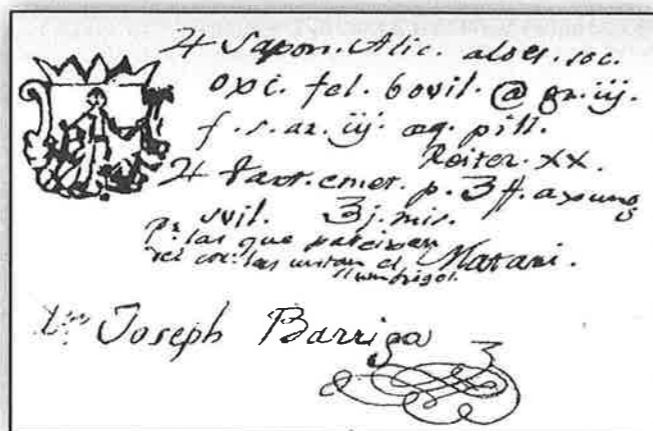
Els oficis referenciats son els de pagès, masover, sabater, sastre, fuster, piler, ferrer, paraire, calderer, corder, pastor, moliner, teixidor de panyos, cisteller, mosso, soldat, traginer, mestre de cases i manobre, a més de les dides o mainaderes i el rector.

Dides

Així sabem que les dones llorençanes criaven (feien de dida) de criatures de Castellar, Caldes, Sabadell i Terrassa, o fins i tot de poblacions més llunyanes com Manresa, Sant Andreu del Palomar o l'Hostal de Sabadell. Hem trobat relacionades vint-i-cinc criatures criades a diferents masos i cases del poble com Comadran, Ubàgols, Comabella, la Roca, el Romeu, el Molí de l'Agell o que eren a càrrec de La Basta, la Paella, la Ponis, la Buiguera, la Groga, la Tinota, la Regalada, la Jaumira, la Manuela, l'Ermitana, la dona del Rei, la Rosa Cerdana i també altres encomanades a a Cal Curema, Cal Constansó, Cal Comadran, Cal Cames, Cal Xic o Cal Vertader.

Consultes i visites

A la Renodina quatre sangries; al pastor de l'Armengol; a la jove de Saladelafont; al Gitano; al Joan de Cal Sabatè consulta per mal venereo; al Joan de Cal Joanet una recepta per espant; a l'hereu del Negra a Cal Barrohé, sangria i manxiula; a l'àvia cordera trèns visites; a un francès a Cal Pascol; a la dona del mestre Barroé; Al molinè de la Busqueta; A la Bonica del Dalmau; a l'hereu del Punyalet; a la dona del xic Vertader; a Cal Secai; al Manó a la Serra; a la Camanegra...

Segell, recepta i signatura del Dr. Barriga

Els renoms de la gent del poble

En aquells primers anys del segle XIX, totes les cases del poble tenien un renom pel qual era coneguda la família que hi habitava. Aquest renom es mantenia passant de pares a fills i, si era del cas, es traslladava amb la família a un nou habitatge. El renom de les dones, en general era el del cap de casa feminitzat. Així es parla de la Caubona, la Ponis, la Cerdana, ...
A continuació oferim una relació de renoms amb els noms i cognoms de les persones a qui els eren donats.

Andreuet, L'	Tomàs Valls, Gotés Sever Valls	Ermità, L'	Gregori Solà, Josep Solà
Anima, L'	Francisco Gotés	Escaiola, L'	Domingo Valls
Armengolet, L'	En el molí	Escapçat L'	De Cal Tinot
Bagantí	Anton Vilatersana	Estevet	Esteva Padrós
Bagarro	Vilatersana	Fanguet, El	Jaume Rovira, Miquel Rovira
Basta, El	Joan Torell	Ferrer Negre, El	Llorenç Espalter
Bastida, El	Joan Altimira	Fideuer, El	Pere Turull
Batllosera, El	Josep Daví	Fió, El	Francesc Mañosa, Magí Salamó
Bieló del Muixí, El	Francisco Daví	Fiol	Mariano Borrell, Josep Borrell
Bieló, El	Gabriel Rius	Franciscasso	Francisco Oliveras
Bisbe, El	Francisco Codina	Franciscó, El	Anton Dalmau
Biscahí de Cau, El	Joan, F. Casanovas	Frare	Llorenç Valls
Biscahí de l'Ascensió, El	Pau Casanovas	Fullaraca, El	Josep Borrell
Biscahí, El	Gabriel Casanovas, Francesc Casanovas	Fuster del Padre, El	Josep Carner
Bocapudent, El	Llorenç Oliver, Josep Oliver	Ganàncies, El	Thomas Valls
Bolets, El	(Joan) Josep Rovira	Garbat del Ritxotxo, El	Llorenç Rovira
Bon Home, El	Quirse Dalmau	Garrofa, El	Magí Ollé
Bon Tros, El	Joan Cot (Corder)	Garsa, El	Quirse Codina, Joan Riera
Bonaparte, El	Francisco Rovira	Gateta, La	Mònica Segalés
Bonic, El	Anton Valls	Gendre del Ritxotxo, El	Miquel Cot
Bord del Tintinyà, El o de Les Elies	Francisco Ventura	Gorreta, El	Jaume Espalter, Llorenç Espalter
Bufó, El	Isidro Leonart	Groch, El	Ferní Puigdomènech
Busigué, El	Isidro Armengol	Hereu Jan del Magí, L'	Josep Pujol
Busquetó, El	Miquel Cot Pregona	Hermaneta, L'	Tomàs Lloveras
Ca l'Andreu de la Davallada		Hermano, El	Isidro Daví
Cabrota	Joan Serra	Jan Gras, El	Gaspar Sala
Cagaire, El	Melcior Cadafalch	Janet de Vilatersana, El	Joan Sala
Calderé	Llorenç Rius Arola	Jaumet de la Calamanda	
Calsó	Andreu Pobla	Jaumire, El	Esteva Valls
Cames, El	Quirse Dalmau	Jepet	Josep Garriga
Camps, El	Josep Rovira	Joan Gras	Joan Salallassera
Cap Blanc	Ramon Sala	Joanet	, Josep Valls i Riera
Cap Xic, El	Valentí Oliveras	Jorba, El	Anton Torra
Cara de Ferro, El	Joan Vilatersana i Solà	Josepó	Josep Sors
Carnestoltes, El	Gregori Mañosa	Llop, El	Llorenç Riera
Casanovas, El	Pau Clapés	Llorençó	Llorenç Cot i Comas
Cerdà (Sardà)	Josep Salvó	Madrona	Joan Genescà
Cintet, El	Vicenç Mumbrú	Managueta	Llorenç Camprubí
Cléricu, El	Miquel Solà, Joan Solà	Manuel	Francesc Comas
Comadran, El	Josep Cadafalch	Maria Rosa	Jaume Borrell
Damià, El	Benet Marçet, Llorenç Gotés	Marrà de la Busqueta, El	Miquel Cortès
El vell Jesús	Josep Bruach	Martri, El	Joan Ventura

Mastegay, El	Francisco Oliver	Ossets, L'	Josep Vilatersana
Matoné, El	Francisco Rius	Padrinet	Llorenç i Josep Armengol
Mencató, El	Llorenç Vilatersana	Paella, El	Josep Espalter
Menescal	Gabriel Solergibert	Pallarda, La	Joan Riera
Mestre Barrohé, El	Josep Alavedra	Panxa, El	Llorenç Rifer
Mig Senyor	Jaume Torras	Paraire	Pere Pla i Serra
Milió, El	Joan Torra	Paró, El	Giravent, Francisco Giravent
Miquelillo, El	Miquel Genescà	Pascal de baix, El	Ramon Gibert i Agramunt
Miqueló del Marquet, El	Francisco Picañol	Pastó, El	Llorenç Valls
Miulas	Josep Comas	Paté, El	Francesc Sallés
Muixí, El	Josep Armengol	Pau Valls, El	Gabriel Rius
Muretà	Silvestre Valls, Francisco Agell	Pauet, Cal	Miquel Farell i Carner
Musíc	Rosa Farell	Paula, Ca la	(Joan) Magí Daví
Negre, El	Joan Serra	Pega, El	Llorenç Arola, Josep Daví
Nics, El	Francisco Lladó	Pere Sabater, El	Llorenç Cot
Niñas, Las	Pau Bigas	Perruca, El	Miquel Torre
Nofre	Joan Riera, Ramon Serra	Pet de Cà, El	Llorenç Clapés
Noi del Molí, El	Joan Sastre	Petit, El	Andreu Daví
Onclet, L'	Anton Ubàgols	Pilé, El	Pere Rovira
Ora pro nobis, L'	Joan Ubàgols	Ploraire, El	Gaspar Sala
Ossets, L'	Josep Vilatersana	Poi, El	Joan Salallassera
Padrinet	Llorenç i Josep Armengol	Pona Miliona, La	Ramon Valls Serra
Paella, El	Josep Espalter	Ponet, El	(Josep) Vicens Cot
Pallarda, La	Joan Riera	Poneta, La	Pere Riera
Panxa, El	Llorenç Rifer	Ponis, El	Llorenç Crusellas
Paraire	Pere Pla i Serra	Pou, Del	Josep Solà
Paró, El	Giravent, Francisco Giravent	Princep, El	Josepa Rius
Pascal de baix, El	Ramon Gibert i Agramunt	Punyalet, El	Margarida Armengol
Pastó, El	Llorenç Valls	Quirset, El	Anton Valls
Paté, El	Francesc Sallés	Raimundo, El	Josep Munt
Pau Valls, El	Gabriel Rius	Ranxero, El	Josep Sors, Joan Sors
Pauet, Cal	Miquel Farell i Carner	Rei, El	Pere Rovira
Paula, Ca la	(Joan) Magí Daví	Renodí, El	Pau Rovira
Pega, El	Llorenç Arola, Josep Daví	Ritxobxo, El	Llorenç Borrell
Pere Sabater, El	Llorenç Cot	Ros Fiol, El	Joan Oliver
Perruca, El	Miquel Torre	Sac de paya (palla), El	Feliu Caubó, Josep serra
Pet de Cà, El	Llorenç Clapés	Saleta, El	Llorenç Santllehy (Flequer)
Petit, El	Andreu Daví	Sant fas doblas, El	Pere Clapés
Pilé, El	Pere Rovira	Sastre de Granera,	Feliu Daví
Ploraire, El	Gaspar Sala	Sever de més amunt	Familia Rovira
Poi, El	Joan Salallassera	Severet, El	Sever Daví, ferrer
Pona Miliona, La	Ramon Valls Serra	Silvestre, Cal	Jaume Ponsa
Ponet, El	(Josep) Vicens Cot	Tereseta, El	Josep Sallarés
Poneta, La	Pere Riera	Típostos, El	Josep Casas
Ponis, El	Llorenç Crusellas	Tres diners, El	Josep Vilatersana
Pou, Del	Josep Solà	Valls	Pau, Joan Daví
Princep, El	Josepa Rius	Vertader, El	Josep Valls Riera
Punyalet, El	Margarida Armengol	Xacó de l'Agell, El	Francisco Valls
Quirset, El	Anton Valls	Xic Có, El	Tomàs Valls
Raimundo, El	Josep Munt	Xic Ganancies, El	Pau Genescà
Ranxero, El	Josep Sors, Joan Sors	Xic Manueló, El	Josep Giravent
Rei, El	Pere Rovira	Xic Rei, El	Climent Valls
Renodí, El	Pau Rovira	Xic Ros, El	Gabriel Casanovas
Ritxobxo, El	Llorenç Borrell	Xic Viscahí, El	Antoni Torra
Ros Fiol, El	Joan Oliver		
Sac de paya (palla), El	Feliu Caubó, Josep serra		
Saleta, El	Llorenç Santllehy (Flequer)		

NOTES:

En el primer terç del segle XIX s'anomenava pesseta a Catalunya a la moneda de plata de dos rals, i que equivalia a 4 rals de velló. L'any 1868 la peseta dividida en 100 cèntims fou la moneda oficial d'Espanya. El quartà (cortà com escriu el Dr. Barriga) era una mesura de capacitat de grans pròpia de Catalunya que equivalia a 1/12 de la quartera o a 4 picotins. Era d'una mesura era d'uns 5,79 litres.

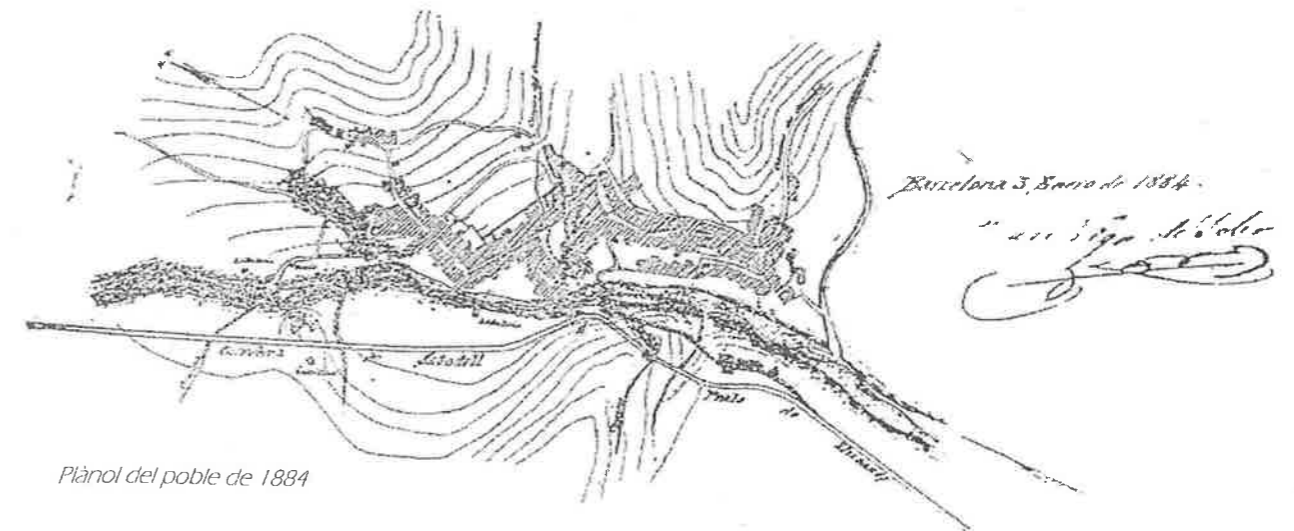
Notícia de Josep Barriga

Joseph Barriga i Sala fill de Badalona, obtingué el grau major en medicina l'any 1801, i el 1802 s'establí a Sant Llorenç Savall. Estava casat amb Paula i el matrimoni va tenir almenys tres fills: Vicenç, Margarida i Maria Teresa.

El seu caràcter liberal li comportà problemes: El 16 de Febrer de 1823 fou detingut pels absolutistes, que se l'endugueren a Mataró el dia 26. Li imposaren una multa de 120 lliures i, un cop satisfetes, el Duc d'Angulema li concedí l'indult. El 13 de juliol se li lliurà un resguard. Dos anys després, el 27 de juny de 1825, Llorenç contribuí l'any 1808 amb deu homes enquadrats en la Junta del Vallès constituïda a Granollers sota el va haver de lliurar el sabre i un fusell que poseïa a Cal Marquet, quedant desarmat.

Anteriorment la família Barriga hauria patit les privacions de la guerra del francès a la qual el poble de Sant comanament del batlle de Terrassa Salvador Vinyals. L'armament, manutenció i sosteniment d'aquest sometent, cridat a batalla en nombroses ocasions fins a 1814 i que comportà quantioses despeses de "guerra i boca".

Jaume Valls i Vila

Plànol del poble de 1884

Albert Vicens president de Lacera

El soci fundador i tresorer de l'entitat Albert Vicens i Llauredó presideix des de la darrera assemblea celebrada el mes d'abril, l'entitat Lacera. Substitueix al capdavant del cercle d'estudis històrics de Sant Llorenç Savall a Jaume Valls i Vila que va dimitir del càrrec arran de presentar-se com a cap de la candidatura del PSC a les eleccions municipals

del passat 22 de maig, en les que resultà elegit regidor. Ricard Torralba com a cap de la candidatura guanyadora d'ERC fou elegit Alcalde del poble per al quadrienni 2011-2015. En el cartipàs de govern municipal, en Josep Maria Noguer, també d'ERC, assumeix la Regidoria de Cultura en substitució de la Maite Monfort. Des d'aquestes pàgines els desitgem molt d'encert en els seus respectius càrrecs i ens posem a la seva disposició per tot allò relatiu a la història llorençana.

L'exposició del mil·lenari itinera pel Vallès

L'exposició del Mil·lenari del nom del poble que s'inaugurà el 28 de juliol de l'any passat al Marquet de l'Era i que posteriorment va estar de manifest a la Casa de Cultura, es presenta ara a diverses poblacions de la comarca.

És una exposició produïda per LACERA on en dotze plafons ofereix una síntesi dels principals factors de la història de Sant Llorenç Savall.

Des del 5 de maig es va poder visitar a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, inicialment fins a final de maig, termini que s'amplià fins el 17 de juny. Ara des del 30 de juny es pot visitar al Marquet de les Roques, on romandrà fins a final de juliol.

Posteriorment és previst que la mostra es presenti a Castellar del Vallès i pel setembre a la seu de la Unió Excursionista de Sabadell, dins les activitats *preliminars de la 32ª Ronda Vallesana*.

La ronda vallesana a Sant Llorenç Savall

La XXXIIª edició de la Ronda Vallesana una de les caminades amb més tradició i participació de la comarca, que organitza cada any la Unió Excursionista Sabadell, recorrerà el proper 15 d'octubre el nostre terme municipal amb sortida i arribada al Pavelló Municipal d'Esports.

Serà la tercera vegada que la Ronda trepitgi Sant Llorenç Savall, aquesta vegada amb motiu de la commemoració del Mil·lenari del nom del nostre poble. L'itinerari previst transita per la Creu de Ricó, la Roca, el coll de Palomares, Sant Pere de Mur, la Cadireta del Dalmau, el Davi, coll Gavatx, el Marquet de les Roques, el coll del Llor, els Empitús, el coll de Fregona, el dolmen de Roca Sareny, el Castell de Pera, Saladelafont, la font del Llogari, Vilatercana, Sant Feliu de Valldàrcara i la carena dels Oliverets, fins al poble.

Un itinerari més curt preveu des del coll de Fregona, derivar pel Romeu i La Muntada per pujar a la Creu de Ricó i retornar al poble.

Com en cada edició de la Ronda, la UES edita un llibret explicatiu dels indrets per on passa la caminada, publicació que en aquesta edició comptarà amb diversos articles realitzats especialment pels socis de l'entitat Albert Vicens i Jaume Valls, autors també del llibre "Sant Llorenç Savall, més de mil anys d'història" que encara podeu adquirir a l'Ajuntament.

Restauració del "carro de morts"

L'antic "carro de morts" que trasladava les despulles al Cementiri fins a principi dels anys setenta del segle passat està essent curiosament restaurat per un grup de voluntaris. El carruatge fúnebre, propietat de la Cofradia va estar dipositat en una estança de l'antic escopador i anava deteriorant-se progressivament. El carro de tracció animal va ser adquirit a la Casa de Caritat de Barcelona l'any 1952. En l'acta de la sessió del 2 d'octubre d'aquell any l'Ajuntament llorençà delegà els regidors Simeó Caba i Lluís Brossa per anar a la Casa de Caritat a examinar els carruatges i escollir el més convenient. L'any 1953 el consistori adquirí una gorra i una brusa pels encarregats de la funerària.

